

Kultūra 2020.02.22 10:11

Matilda Olkinaitė – poezijos talentas, kurio nepajėgė nutildyti lietuvio baltaraiščio kulka

f 479

Mindaugas Klusas, LRT.lt
2020.02.22 10:11

Vilnius

16° ☁ 79%

∨ LT

Į lietuvių kultūros istoriją, literatūrą sugrįžta vos devyniolika metų šiuo pasauliu galėjusi pasidžiaugti talentinga Lietuvos žydų poetė Matilda Olkinaitė. Jofių ir jos šeimą – tėvus ir dvi sesutes – 1941 metų liepą dykynėje, kurią Panemunėlio gyventojai iki šiol vadina Sachara, sušaudė lietuvių baltaraiščių būrys. Devynis kūnus negilioje duobėje atrado kaimelio gyventojai, tik kitą dieną išdrįsę prisiartinti prie vietos, kur aidėjo šūviai ir klyksmai.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto (LLTI) išleistos knygos „Matilda Olkinaitė. Atrakintas dienoraštis“ (dailininkė – Sigutė Chlebinskaitė) radimosi istorija – ilga, kupina liūdesio, bet pagaliau sugrąžinta iš užmaršties. M. Olkinaitė lygiavosi į garsiausius tarpukario Lietuvos poetus, draugavo su bendraamžiais žemininkais, turėjo mylimąjį, spėjama – lietuvį, kurio vardo galbūt dėl saugesnės jo būties dienoraščiuose nė karto nepaminėjo.

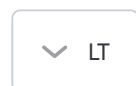
Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

Pakelėje tarp Panemunėlio ir Kavoliškio sunaikintos Vilniaus universiteto (VU) studentės M. Olkinaitės (1922–1941) rankraštis su eilėraščiais, prozos kūriniais, piešiniais sovietmečiu pateko į germanistės, teatrologės prof. Irenos Veisaitės rankas.

Vilnius

16° ☁ 79%

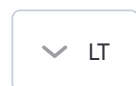
Šviesaus ir viltingo gyvenimo liudijimą jai atnešė germanistikos aspirantas, kuklus ir išsilavinęs filologas, vargonininkas Alfredas Andrijauskas. Jam pačiam spynele užrakintą knygelę atidavė Panemunėlio klebonas Juozapas Matelionis, slėpęs ją po bažnyčios altoriumi, nuo nacių klebonijoje slapstęs ir pačią Olkinų šeimą.

„Tris savaitės negalėjau užmigti, – prisimena I. Veisaitė. – Mane kamavo sąžinė, kad štai tokia talentinga mergina buvo sunaikinta, o aš likau gyva.“

Vilnius

16° ☁ 79%

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

1989 metais ji parengė apie M. Olkinaitę publikaciją „Literatūroje ir mene“, greta išspausdino kelis grubia jėga sunaikintos poetės eilėraščius. „Paskui prasidėjo Sąjūdis, mūsų galvos buvo užimtos kitais reikalais, tad Matildos sąsiuvinis taip ir liko nerealizuotas ilgus metus“, – pasakoja profesorė.

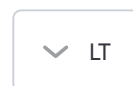
Sužinojo visas pasaulis

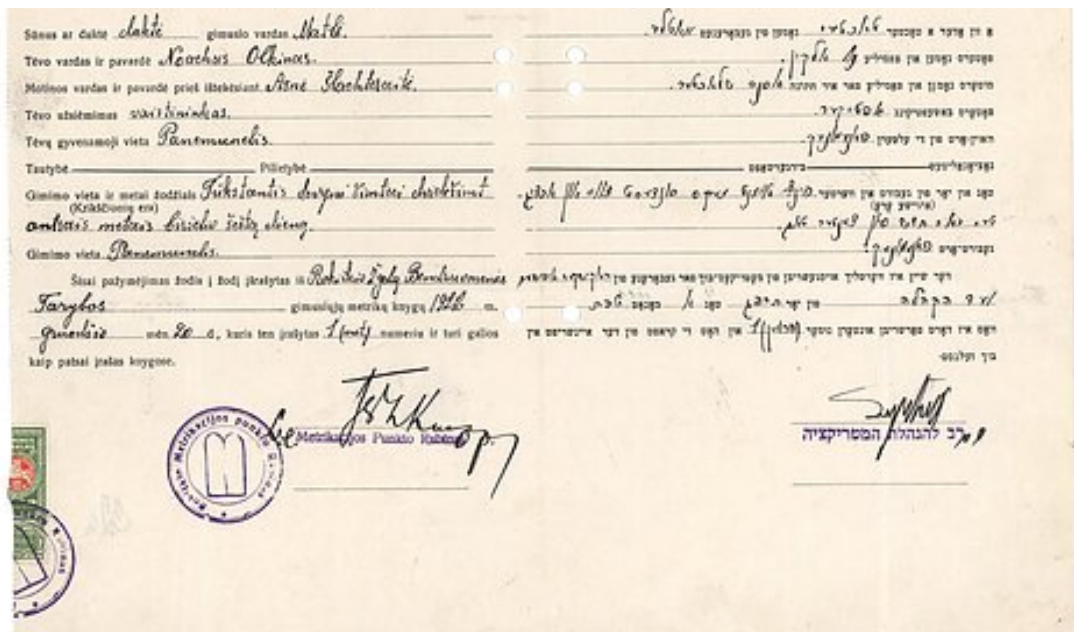
Iš naujo – šiems laikams ir ateities kartoms – M. Olkinaitę atrado kraštiečiai rokiškėnai. Rokiškio teatro vadovė Neringa Danienė parašė dokumentinę pjesę, paremtą poetės eilėmis, dienoraščiu ir Violetos Aleknienės užrašytais pasakojimais. Su mėgėjais aktorais pastatė spektaklį „Nutildytos mūzos“.

Vilnius

16° ☁ 79%

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

Vieno bičiulio amerikiečio paskatinta šį spektaklį išvydo trumpai į tėvų žemę pailsėti grįžusi išėivių rašytoja, vertėja Laima Vincė. Rokiškėnų sukurtas reginys Amerikos lietuvei padarė tokį įspūdį, kad ji pasiryžo „sugrąžinti“ balsą anksti užgniaužtam talentui.

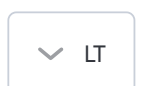
Iš pradžių rinko medžiagą, kalbino kelias Matildos jaunystės drauges, kurioms dabar jau per 90 metų. Galiausiai išvertė visą poetės kūrybą, paskyrė jai išsamią publikaciją Latvijoje anglų kalba leidžiamame interneto žurnale „Deep Baltic“.

„Po publikacijos internetas tiesiog „susprogo“. Į mano elektroninį paštą plūstelėjo laiškai net iš kelių žemynų“, – pasakoja L. Vincė.

Vilnius

16° ☁ 79%

Matildos Olkinaitės knygos „Atrakintas dienoraštis“ pristatymas / D. Umbraso/LRT nuotr.

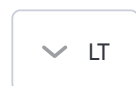
M. Olkinaitės istorija susidomėjo JAV žurnalo „Smithsonian“ žurnalistai, parengė apie poetę savo publikaciją. Galiausiai keli jos eilėraščiai buvo įtraukti į pasaulinės reikšmės antologiją „Poetry of the Holocaust“.

Tokiu būdu apie nepaprasto likimo poetę sužinojo visas pasaulis.

Vilnius

16° ☁ 79%

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

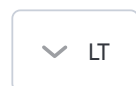
Lietuvių literatūroje – sava

„Ji labai norėjo prabilti minioms ir tautoms, norėjo, kad jos balsas būtų išgirstas, – sako I. Veisaitė. – Svajono išleisti ir savo poezijos knygą. Deja, holokaustas anksti nutraukė jos gyvenimą.“

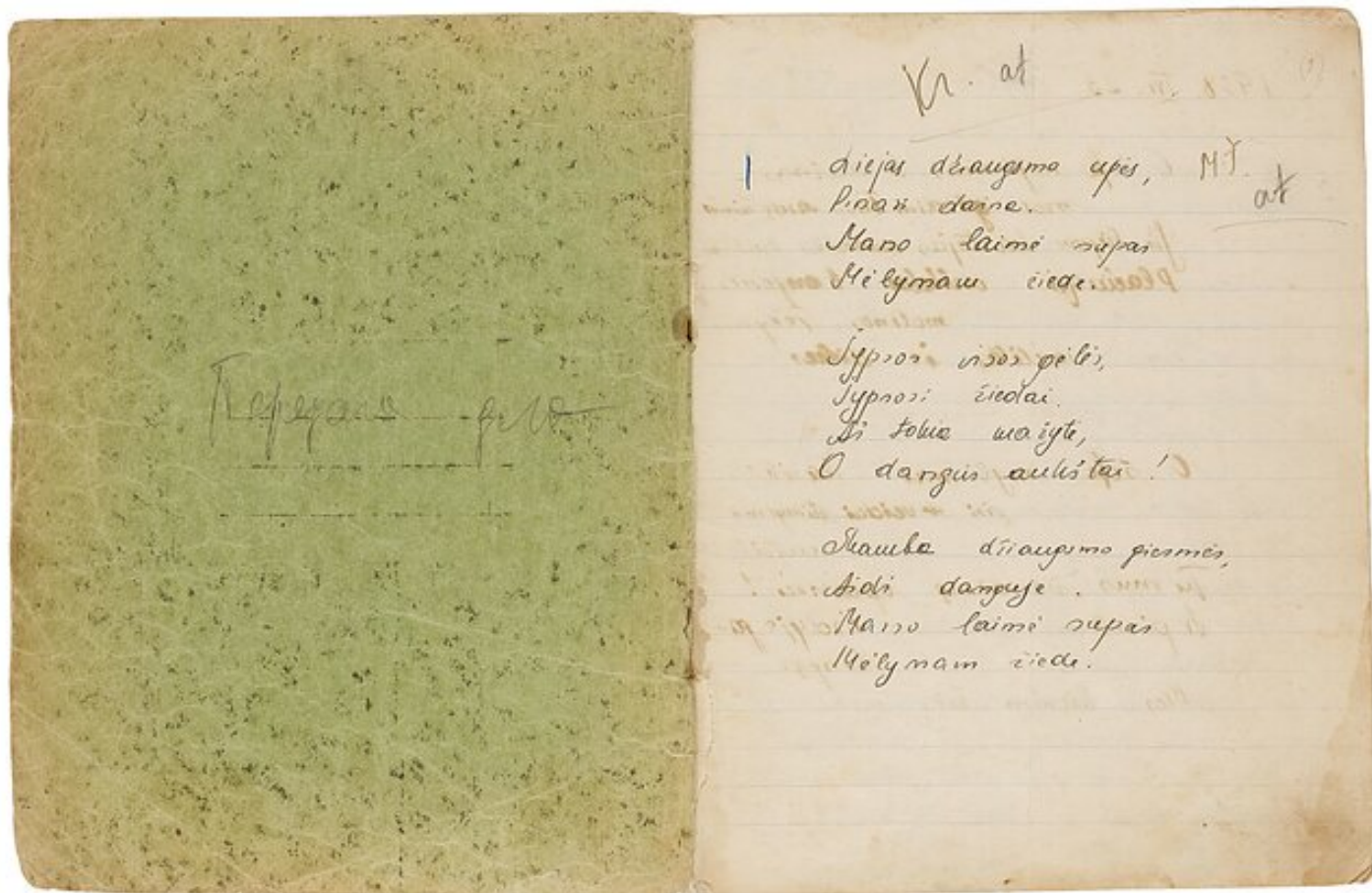

Vilnius

16° ☁ 79%

Talentingos kūrėjos vieną eilėrašį Lietuvos mokyklose dabar skaito aštuntos klasės mokiniai. Poetės gabumus yra paliudijęs ir šviesaus atminimo literatūrologas Vytautas Kubilius. Matildos versta vieną Goethe` s eilėrašį pavadino geriausiu vertimu.

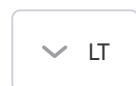
Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

Poetės talento mastą patvirtino ir knygos „Atrakintas dienoraštis“ sudarytojas literatūrologas Mindaugas Kvietkauskas. M. Olkinaitė rašė gimtąja jidiš kalba, taip pat – lietuvių, ir abiem, anot jo, jautė stiprią meilę. Poetės kūryba buvo spausdinama prieškarinio Lietuvos spaudoje, tada poetė jau studijavo VU.

Vilnius

16° ☁ 79%

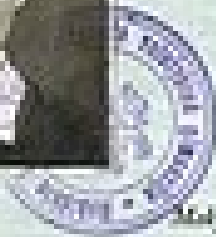
20. Muzikos ir dainavimo 4 gerai

21. Išeikvojimai

Remdamasi šiais duomenimis, „Vidurinių mokyklų įstatymo“ 40 str. 6 p. ir 51 str. (Vyr. Žin. Nr. 541, eil. 3759) ir „Vidurinėms ir aukštesniosioms mokykloms pertvarkyti nuostatai“ 7 str. instrukcija posmu (Vyr. Žin. Nr. 545, eil. 3794), Rokiškio Karo Jėzuitų varg. katal. gimnazijoje Mokytojų Taryba 1939 metų birželio mėnesio 13 dieną nusprendė duoti matildei Olkinaitėi šią atestatą, teikiančią jai teisę stoti studentė į aukštesnias mokyklas.

Rokiškis, 1939 metų birželio mėnesio 15 dieną

Nr. 85

Prof. J. J. J.
Gimnazijos Direktoriaus

Mokytojų Tarybos
narys

Matilda Olkinaitė
1939 m. birželio 13 d.
Rokiškio Karo Jėzuitų varg. katal. gimnazijoje
atstatai

Mokytojų Tarybos Sekretorius
[Signature]

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

„Žydų poetė rašė nuostabia lietuvių kalba. Ji baigė Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto gimnaziją. Į lietuvių literatūrą įėjo kaip į visiškai savą. M. Olkinaitės poezijoje atskamba neoromantinės lietuvių lyrikos tonacijos. O kartu jos susilieja su žydiškais motyvais, bibrine išmintimi. Jos poezija – nepaprasta lietuvių ir žydų kultūros amalgama“, – teigia literatūrologas.

Matildos Olkinaitės knygos „Atrakintas dienoraštis“ pristatymas / D. Umbraso/LRT nuotr.

Mėlynas talento paukštis

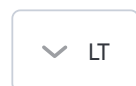
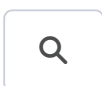
M. Olkinaitė užaugo Panemunėlyje netoli Rokiškio. Pasak M. Kvietkausko, tokioje aplinkoje, bendruomenėje, kur ribos tarp lietuvių ir žydų šeimų buvo gerokai išsitrynusios.

A 38.

Vilnius

16° ☁ 79%

Matilda Olkinaitė OLKINŲ IR AISTINŲ ŠEIMŲ ANEMUNĖLIS, Rokiškio apskr.

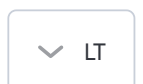
Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

Dienoraštyje Matilda pasakoja, kaip artimai bendrauja Olkinų ir kaimynų Neniškių šeimos. Taip pat ji rašo apie kleboną J. Matelionį, kuris draugavo su jos tėvu Naumanu Olkinu, miestelio vaistininku. Vėliau kunigas slapstė šeimą klebonijoje.

Vilnius

16° ☁ 79%

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

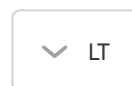
„Visa ši istorija yra didžiulė pynė, kelianti labai stiprias emocijas. Talentinga jauna poetė VU mokėsi kartu su lietuvių poetais žemininkais. Ji studijavo prancūzų kalbą, vienas jos kurso draugas buvo Alfonsas Nyka-Niliūnas.

Ji skaitė savo eilėraščius žemininkų susirinkimuose. Vincas Mykolaitis-Putinas buvo jos lietuvių literatūros dėstytojas. M. Olkinaitė augo kartu su žymiausių mūsų poetų plejada ir staiga – taip brutaliai nutrauktas likimas“, – pabrėžia M. Kvietkauskas.

Vilnius

16° ☁ 79%

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

1941 metų vasarą drauge su savo šeima – tėvais ir dviem sesutėmis, ji buvo nušauta baltaraiščių. Užkasta nuošalioje vietoje, durpyne, kurį vietiniai iki šiol vadina Sachara.

„Kaip iš pradžių viskas atrodė nuostabu, kaip viskas buvo prarasta ir kaip visa tai dabar sugrįžta... – atsidūsta M. Kvietkauskas. – Tarsi tas mėlynas jos talento paukštis vėl prisikeltų iš pelenų.“

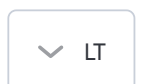
Mano tauta

M. Olkinaitė

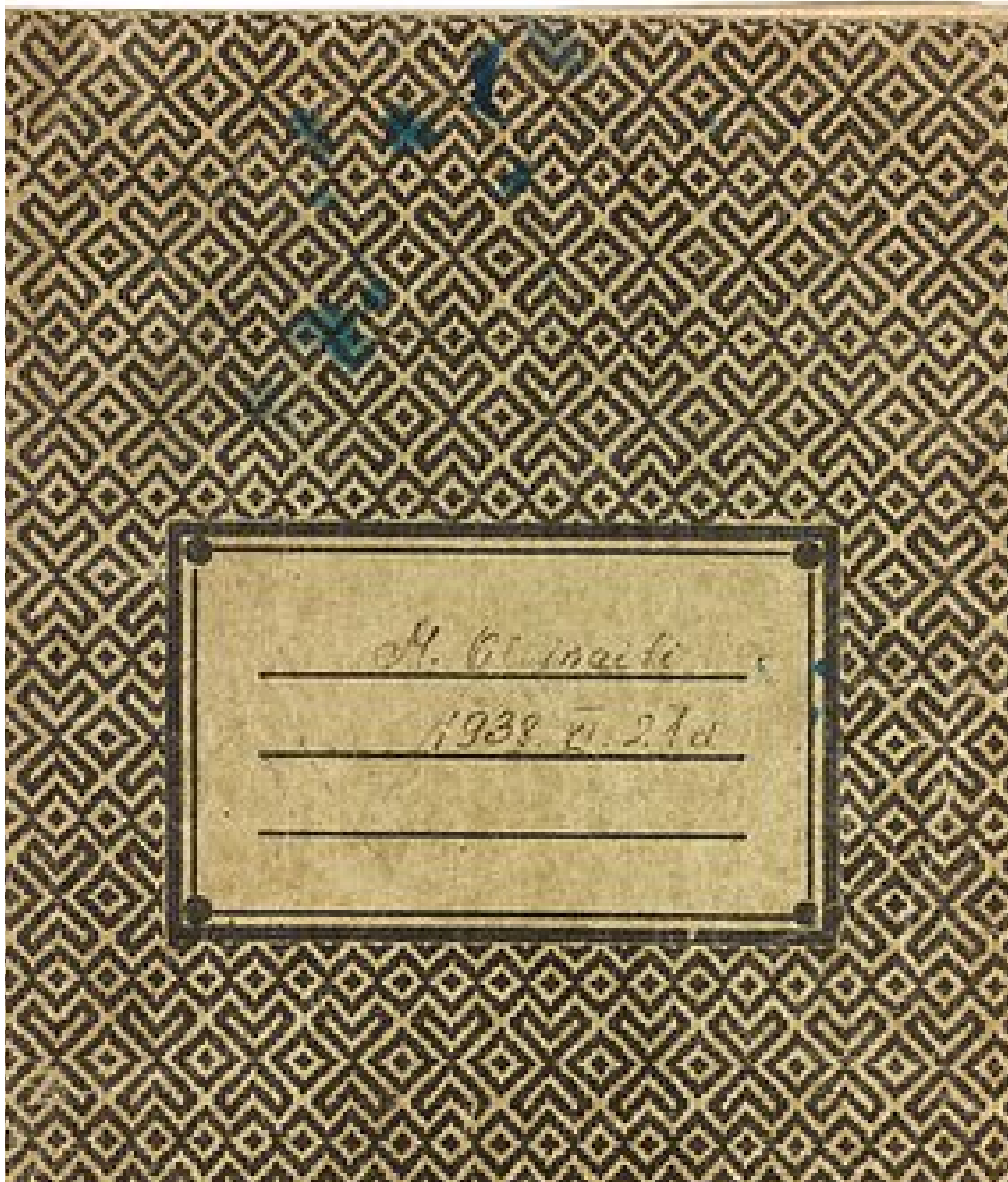
*Dvi juodos akys vėl užsiliepsnojo
Negėstančiu, nemirštančiu skausmu
O jie – pro šalį eina ir praeina,
O man, o Viešpatie, taip neapsakoma.
Jūs girdit? Girdit klaikų juoką?
Kalnai kalnai drėbės nuo jo –*

Vilnius

16° ☁ 79%

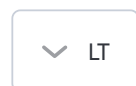
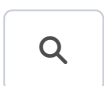

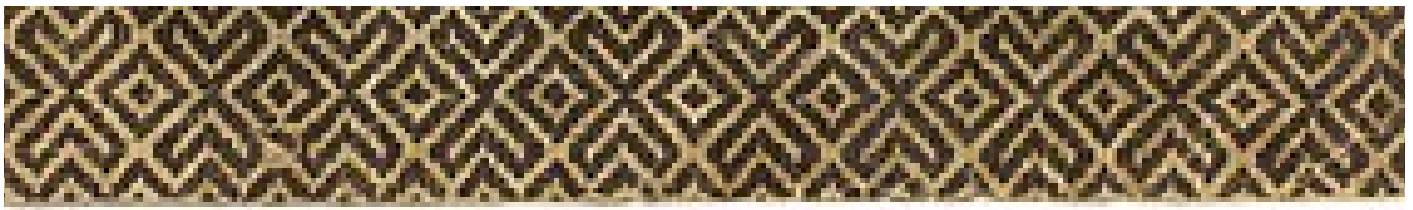
*O man, o Viešpatie, taip neapsakomai baugu
Tas juokas – toks klaikus... Ir akys juodos dega
Negęstančiu, nemirštančiu skausmu.*

Vilnius

16° ☁ 79%

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

Lietuviškas ornamentas poetės biografijoje

M. Olkinaitės sugrįžimo istorijoje yra ir daugiau stebuklų, mistinių sutapimų. Baigiant rengti knygą atrastas dokumentas, kuriame surašytos universiteto studentų gyvenamosios vietos Vilniuje.

Paaikškėjo, kad M. Olkinaitė gyveno Jono Basanavičiaus gatvės 16 name. Po kelių dešimtmečių į tą namą sugrįžo jos rankraštis, mat jame apsigyveno I. Veisaitė.

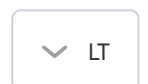

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

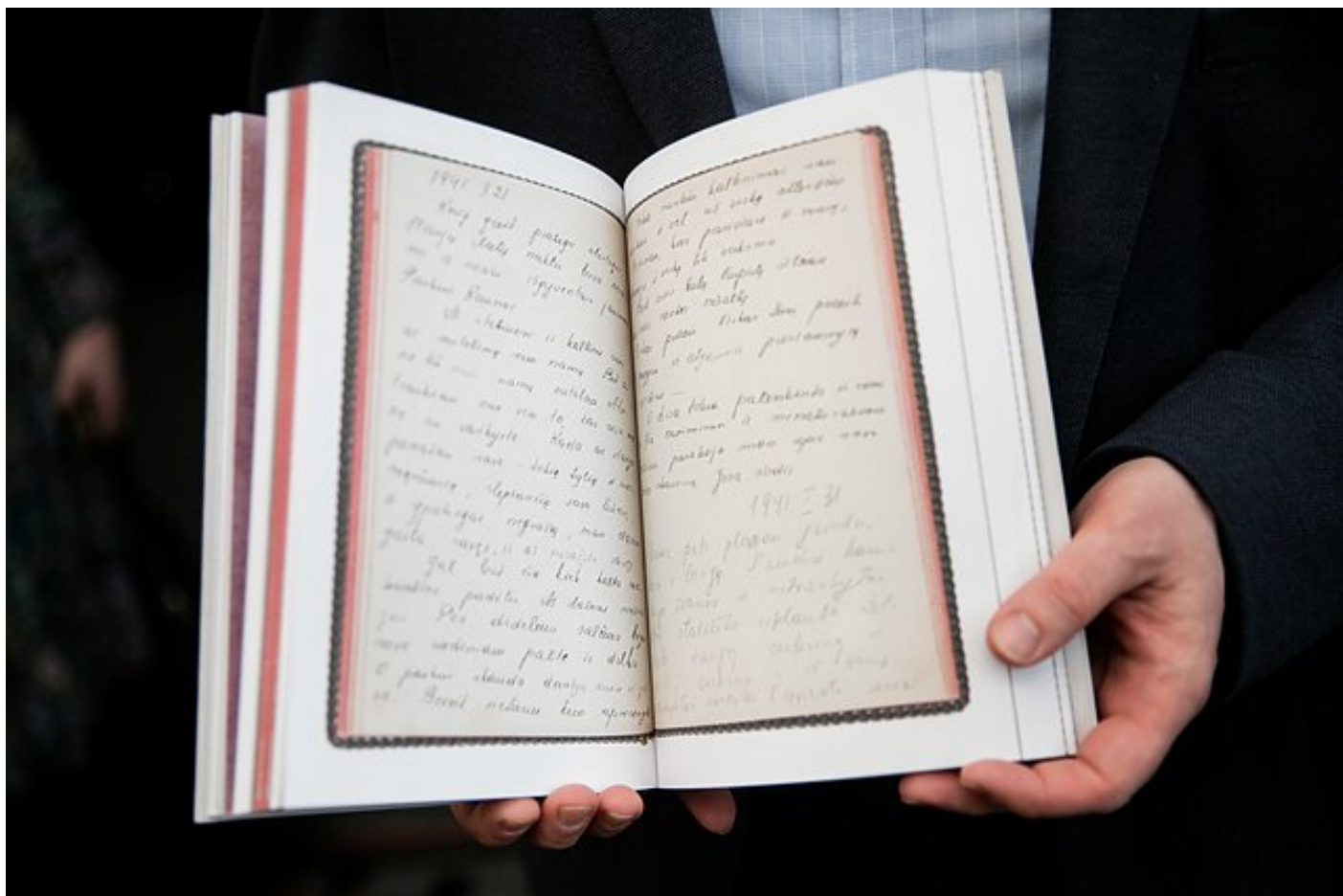
M. Olkinaitės dienoraščio knygelė, pasak M. Kvietkausko – labai graži, lietuvių tautiniu ornamentu

Vilnius

16° ☁ 79%

Dienoraštis pasakoja gana skaudžią meilės istoriją lemtingais 1940–1941 metais. „Matilda gyvena Vilniuje, mylimasis – Kaune. Jiedu susitinka, svarsto apie bendrą ateitį, tačiau pamažu ryškėja, kad jai nelemta išsipildyti. Iš tam tikrų užuominų galima spėti, kad mylimas žmogus buvo lietuvis. Dienoraštis nutrūksta 1941 metų pavasarį, kai nutrūksta ir meilės istorija“, – pasakoja literatūrologas.

Matildos Olkinaitės knygos „Atrakintas dienoraštis“ pristatymas / D. Umbraso/LRT nuotr.

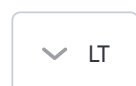
Kodėl knyga pavadinta „Atrakintas dienoraštis“? Matildos knygelė turėjo spynelę ir raktą. Dienoraštyje ji rašo apie tai, kaip jį užrakinanti ir vėl atrakinanti. I. Veisaitė knygelę gavo jau su įplyšusiu užrakto juostele.

„Kai susitikome pas Ireną kalbėtis apie knygos leidimą, sagtelė atsivėrė ir nukrito. Simboliška akimirka – tekstas mums tarsi pats atsirakino“, – sako M. Kvietkauskas.

Vilnius

16° ☁ 79%

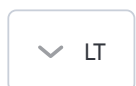
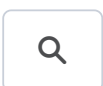

Matilda Olkinaitė / Knygos rengėjų archyvo nuotr.

Vilnius

16° 79%

+34

Irena Veisaitė

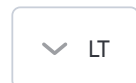
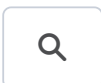
Mindaugas Kvietkauskas

Matilda Olkinaitė

Vilnius

16° ☁ 79%

1 komentaras

Rikiuoti pagal: **Naujausi**

Rašyti komentarą...

Gediminas Vilkmergietis

Matildos Olkinaitės tikras vardas Matlė ir 1940 m. ji mokėsi VU rusų kalbos i literatūros grupėje.

Patinka · Atsakyti · 26 sav.

Facebook komentavimai

REKOMENDUOJAME

Sveikata 2020.08.28 11:39

Veryga skelbia apie pirmą sutartį – Lietuvai bus skirta 1,8 mln. vakcinų nuo COVID-19 dozių

37

Verslas 2020.08.28 16:14

Klaipėdos uosto, į kurį nusitaikė Lukašenka, vadovas: greitai nukreipti krovinių į kitus uostus neįmanoma

Roma Pakėnienė, BNS, Lukas Blekaitis, ELTA
2020.08.28 16:14

Vilnius

16° ☁ 79%

